

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXX. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
ELSŐ FÜZET. KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1915.
JANUÁR HÓ.

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3.

Tanítóképzés.

1915.

Nemzetek tusája alatt megremeg a föld. Édes hazánk hegy-
koszorúját emésztő lángok nyaldossák s bár életnedvünkkel olt-
juk, a Szarmata hideg lehelete újból éleszti a tüzet. Észak, Kelet
és Dél ellenünk, ne lankadj erős akaratumk!

Akaratumk nem is lankad, a munka mindkét mezején serény
munkások dolgoznak lázas energiával. A harcmező véres földjén
a *tett* hőökké avatja fiainkat, itthon pedig a *gondolat és érzelem*
mélyebb gyökeret vert, mint valaha. Gondolkozóvá lett a köny-
nyelmű; tisztán lát sok szem, melyet eddig a góg fátyla takart; az
emberi lélek sok rejtett kincsét vetette felszínre a nagy vihar, rég
elfelejtett hangokat pengetnek lantosaink s sok térd meghajlik
Isten előtt, melyet az önhittség merevített meg. A tettek erejében,
a gondolatok mélységében növekedtünk, s így akaratumk nem lan-
kadhat, bár látjuk az örök ellentmondást, a feneketlen hasadékot,
mely a valóságban tátong, ezt a szent titkot, mely ma is korlátot
szab megismerésünknek, mindamelltt, hogy két évezred leg-
nagyobb gondolkodói életcéllul tüzték ki kifürkészését. Az értéke-
lésből eredő norma, az eszmény és a megismerésből származó való-
ság nem fedi egymást. Ez örök probléma, melynek megértését a
filozófia kitűzheti célul, de amelynek megoldását hiába kíséreljük
meg. Az igaz mellett ott lesz a nem igaz, a szépet mindenkor kíséri
a csunya, a jónak pedig ikertestvére a rossz. A békés fejlődés ide-
jét is mindenkor a háboru borzalmi váltják fel. Ezen az örök
törvényen nem változtat sem optimizmus, sem pesszimizmus. A
jövőbe vetett hitünk csak a kultúrfejlődés gondolata lehet, mely
az értelmi és erkölcsi élet emelkedésében látja a rossztól való foko-
zatos megváltást.

A tanítóképzés helye a kultúra tényezői között világosan áll előttünk. A demokratikus XX. században kétségtelenül a népoktatás a kultúra legfontosabb tényezője. A népiskola munkásai, a tanítók, pedig a tanítóképzőben szívják magukba azt a szellemi táplálékot, melyből a kulturális tevékenységükhöz szükségelt erők fakadnak.

Lássuk, hogy mennyire vagyunk az «örök problémával»: a tanítóképzésnek értékelésből fakadó normájával, *eszméjével*, és a megismerhető valósággal, a mai tanítóképzéssel? Tudatára ébredtünk-e már a mi mikrokosmosunknak? Kerestük-e már a mi kis világunkban a makrokosmosnak, a nagy mindenségnek, törvényeit? Felkutattuk-e a tanítóképzés viszonyát a népiskolához, mint jövőendő működési területéhez, a polgári iskolához (középsiskolához) mint előkészítő-iskolához, a polgári iskolai tanítóképzőhöz, gyógypedagógiai tanítóképzőhöz s más továbbképző iskoláinkhoz? Vannak-e tudatos vizsgálódásaink a tanítóképzés és egyfelől a tudományos, másfelől a szakoktatás között? Foglalkoztunk-e a tanítóképzés és a népműveltség viszonyával? Beillesztettük-e a tanítóképzést a kultúrpolitika egészébe? Ugy indítjuk-e reformjainkat, mint az egész magyar kultúra eredőjének alkotóit, vagy személyes apró kellemetlenségeket elhárító védekezések-e azok? Tettünk-e összehasonlításokat a mi tanítóképzésünk és általános kultúránk között mutatkozó viszony és más kultúrnépek hasonló viszonyai között? Nem követtünk-e sokszor idegen példákat kellő meggondolás nélkül, az előbb érintett más viszonyok beható vizsgálatának és ismeretének hiányában. Nem léptünk-e fel oly követelményekkel, melyek más kultúrából fakadtak, más viszonyok között nőttek nagyra, a mi viszonyaink között pedig megváltozva bünt és mérget termelnek? Kerestük-e mindenkor egész nemzeti kultúránk és tanítóképzésünk multjában a folytonosságot és a fejlődés irányát? Idegen tekintélyek sorompóba állításakor tanácsot ültünk-e mindenkor a magyar történet nagyjáival? Bizonyosak vagyunk-e abban, hogy amit külföldről hoztunk, annak értékesebb csiráit nem találtuk volna-e meg itthon is? Nem zárkóztunk-e el gondolatoktól, mert «keletről» jöttek?

Mindezek a kérdések kavarnak agyamban, amikor a magyar tanítóképzés szervezetének gondolatával foglalkozom oly szempontból, hogy megállapítsam: milyen volna a magyar tanítóképzés eszménye és milyen a tanítóképzésünk a valóságban. E gondolatok elemzése és rendezése közben mindjobban meggyőződ-

tem, hogy elavult törvényünk helyett kell egy új tanítóképzési törvény, mely az eszményt és valóságot áthidalja és a valóságot a fejlődés útján az eszmény felé emelje. Az évfolyamok szaporítása szükséges-e vagy nem, erre a vázolt gondolatok megvizsgálása adja meg a feleletet, mely egyszersmind az anyag elosztására és egy új tanterv készítésére is irányításokkal szolgál.

A közelmúltban különösen a szakfelügyelet és a normál felszerelések, a normál könyvtárak és a normál tanmenetek kérdése foglalkoztatott bennünket. De korántsem állíthatjuk, hogy ezek a kérdések a tanítóképzés törvényes rendezéséhez kellőképen elő volnának készítve. Avagy tisztázott és minden oldalról megvilágított kérdés-e az, hogy a szakfelügyelő adminisztrációs vagy pedagógiai, ellenőrző vagy tanácsadó, intézkedő vagy referáló közeg-e? Megvitattuk-e már a szakfelügyelői látogatás szempontjait, úgy, ahogy mi óhajtjuk, ahogy a szakfelügyelők szeretnék és ahogy a miniszterium kívánja? Van-e eszményünk a szakfelügyelőről, ismerjük-e működését a valóságban? Összehasonlítottuk-e már más iskolafajok felügyelőivel? Meggondoltuk-e már, mily viszonylatban álljon a szakfelügyelő a fiatal tanárral, aki a tanítóképzés hármaskönyvének pontjai s tárgyának sokszor igen heterogen elemei között keresi az eligazodás módját? Óhajtjuk-e, hogy a szakfelügyelő körünkbe hozzon újabb általános pedagógiai és didaktikai mozgalmakat, módszeres eljárásokat és felszerelési ujdonságokat, hogy tájékoztasson más intézetek, más tanárok eljárásáról, legyen eleven kapocs valamennyiünk között és összességünk és a miniszterium között? Elvárjuk-e, hogy a szakfelügyelő legyen továbbképzésünk támogatója, ki külön-külön tanácsal szolgál egynek-egynek, és egyetemes bajok és hiányok orvoslásáról és pótlásáról gondoskodik? Tudunk-e megoldási módot arra, hogy a szakfelügyelőt teljesen magunknak le ne foglaljuk, se pedig a miniszterium teljesen le ne kösse, hanem hogy kettőnk között kapocs legyen, amellet még önálló léttel is bírjon.

A különböző normákról a M. T. 1914. évi októberi számában közölt cikkemben elmondtam gondolataimat, itt ismételtlen csak a két véglet, a teljes kötöttség és a teljes szabadság veszélyeire utalok.

Eddigi fejtegetéseim könnyen azt a látszatot kelthetnék, mintha a tanítóképző kérdéseinek csak extensiv tárgyalását és általános körvonalozását tartanám szükségesnek. Korántsem. Meggyőződésem, hogy a most készülő különböző normák alapján

lázás didaktikai munka indul meg, mely azonban nem fog úgy mint eddig, laboratóriumokban és könyvtárakban, gyakorló-iskolákban és tanártestületekben titokban folyni, hanem helyet kér a Magyar Tanítóképző hasábjain vagy önálló könyvekben lát napvilágot és mindnyájunk okulására szolgál. Avagy nem volna-e szükségünk a tanítóképzéssel foglalkozó magyar és külföldi irodalom összeállítására és rövid ismertetésére? Nem volna-e hálás feladat a Magyar Pedagógiában és más pedagógiai lapokban megjelent értekezéseknek a tanítóképző-intézet tanításának és a pedagógiai tanárok továbbképzésének szempontjából való összeállítása? Nem vennék-e nagy hasznát a természettudományi szakok tanárai, ha a Természettudományi Közönyben megjelent cikkek és dolgozatok jegyzékét összegyűjtené valaki stb. Utaljak-e arra, hogy a forgalomban lévő tanítási és szemléltetési eszközök között ma már nem tud senki sem eligazodni? Nem reánk vár-e az a feladat, hogy itt egyszer szigorú razzitát tartsunk? Összeállította-e valaki a képzőintézeti tanítás szemléltetési elveit? Vagy talán ugyanazok az elvek érvényesek itt is, mint a kis gyermekek-nél? Megkíséreltük-e már a tankönyvek elméletét megállapítani? Általában: melyek a tankönyv megválogatásának szempontjai? Kielégítő-e a könyv megszokottságának, vagy rövidségének, vagy könnyűségének szempontjai? stb. stb.

Kiegészíthetném ezt a tanítóképzők építésének és felszerelésének eszményi és valós szempontjaival, de áttérek ezuttal magára a tanárságra. «Men not measures»... Az emberek, nem a rendszabályok teszik a lényegét. Ez nagyon természetesnek látszik, mégis hangsúlyozni kívánom, mert aránylag keveset foglalkozunk ezzel a gondolattal. Vagy talán meg vagyunk elégedve a jelenlegi tanárképzésünkkel? Megfelel az teljesen a tanítóképző törekvéseinek és feladatának? Meg vagyunk-e elégedve önönmagunkkal, munkásságunkkal és terveinkkel. Nem vagyunk-e sokszor elfogultak, amikor hirdetjük a tanítóképzés egyedül jogos, egyetemleges szempontját s mégis minduntalan el-tévelyedünk tárgyunk szűk látókörében? Nem vagyunk-e féktelenek s erőszakosak, sokszor tisztán pszichológiai okokból, mert nagyon beleszoktunk egy bizonyos gondolkörbe? Vajjon minden tevékenységünket a tanítóképzés szellemében végezzük-e, avagy nem áldozunk-e gyakran idegen isteneknek? Nem tévedünk-e, amikor pl. kijelentjük, hogy nem jut időnk a pedagógiai vonatkozások tanítására, mert az anyagot nem tudtuk még befejezni?

Nem ítéljük-e meg tévesen, hogy mi voltaképpen az anyagunk? A tanítóképző olyan szakiskola, mely a szükséges közműveltséget is megadja. Nemde a fizikus nemcsak fizikát tanít, hanem tanítót is képez, sőt azt első sorban!

Hogy ezekben s még sok olyan hibában leledzünk, melyeket nem is merek felsorolni, de amelyeket mindenki megérezett a lelkiismerete megvizsgálása közben, ennek egyik fő oka képzésünkben rejlik. Tekintsünk a multra: a nagy Eötvös tanárai nem voltak a közismereti tárgyakban olyan járatosak, mint a mai tanárnemzedék, de jó nevelők voltak s állandóan egy cél lebegett szemük előtt: a néptanító eszménye. Azóta fejlődött a tanítóképzés, differenciálódtak a munkakörök, akadémiai képzettségű tanárok vették át a munkát s ma iskoláinkban több a tudomány, de sajnos kevés a nevelői hatás. Ebből önként kínálkozik a fejlődés útjának kijelölése. Senki sem fogja azt a tudományos készültség vagy a tanítóképzés színvonalának leszállításában keresni, de mindenki érzi a nevelői hatások, a belső elmélyedés szükségességét. Lehetünk a tudományok ayatott mesterei, de legyünk egyuttal igazi tanítóképzői tanárok és nevelők. Állapítsuk meg: hogy közelíthetnők meg ezt a célt a tanárképzésben, a tanárok kiválogatásában, alkalmazásában és továbbképzésében.

Nem szaporítom a szót a feladatok további felsorolásával, pedig szívvel-lélekkel csüngök minden kérdésen, mely ügyünk-ről szól.

Végezzünk alapos tanulmányokat:

- a) *a tanítóképzés törvényes rendezésére és ezzel kapcsolatban az évfolyamok számának megállapítására ;*
- b) *az intézetek felállítására és berendezésére;*
- c) *a rendtartásra, vizsgálatokra és tanítói eljárásra vonatkozó normák végrehajtására;*
- d) *a tanítóképzői didaktika megteremtésére;*
- e) *a nevelői feladatok hangsúlyozottabb érvényesítésére és*
- f) *a tanárképzés és továbbképzés rendezésére.*

S ha e tanulmányaink közben azt tapasztaljuk, hogy itt is, ott is hiányzik még az eszmény, teremtsük meg és oltsuk a köztudatba. Ha pedig a kialakult eszmény és a valóság között nagy ellentmondás mutatkoznék, egyengessük az útat, mely a valóságot az eszmények felé emeli. Sic itur ad astra!

Nyugodjunk meg azonban mindig abban, hogy az eszmény és a valóság nem fedheti egymást, mert ha az eszmény és a valóság azonos, nincs többé akarat, megállapodik minden az abszolút tökéletességben, megáll az idő; mert az idő valódi értelme abban rejlik, hogy «*más van*» és «*másnak kellene lennie*». Ebben rejlik az emberi élet értelme is, mert ez serkenti az akaratot. Bennünk van akarat. Azért ezt a nehéz esztendőöt is e jelszóval kezdjük :

... «*Küzdj és bizva bízzál!*»

Quint.

A bajor tanítóképzés reformja.

A «*Ministerialblatt für Kirchen- und Schul-Angelegenheiten im Königreich Bayern. München. Nr. 25. 8. August 1912*» című hivatalos lapban 17.590 szám alatt jelent meg a bajor tanítóképzésnek újabb szervezete. Azért mondhatjuk reformnak vagy újabb szervezetnek, mert megváltoztatja a bajor képzőknek előbbi évfolyam- és osztálybeosztását és új tantervet is nyújt. Ugyan még 1912-ben jelent meg, de életbeléptetése csak fokozatosan volt keresztülvihető, és csak a jelen 1914—15. iskolai évben érvényesül először. Tehát számunkra időben és tárgyban aktuális.

Mindjárt a bevezető sorokban tájékoztat a reform lényegére nézve, amennyiben kimondja, hogy az *eddig ötosztályos (fünfklassig) tanító- és tanítónőképző intézetek hatosztályuakká és az eddig kétosztályos tanítószemináriumok háromosztályosokká* fejlesztendők. Nem ismeretlen dolog ugyanis, hogy a bajor képzők tagozódása eddig eltérő volt. A tanító- vagy tanítónőszemináriumok (Lehrerseminarien) t. i. teljes intézetek voltak, amelyeknek öt évfolyamában a Präparandenschule-nek három évfolyama és a Seminarkurs-nak két évfolyama bár szervezetileg elkülönítve, tantestülete és épülethelyiségeiben mégis egyesítve állottak fenn. Ezen teljes intézeteken kívül voltak — és a valóságban maradnak is — olyan intézetek, amelyekben a fenti tagoltságnak csak első része, a Präparandenschule, vagy csak a második fele, a Seminarkurse foglaltattak. Hogy ez a tagoltság szervezetileg komolyan vétetett, kiviláglik abból, hogy a teljes intézetekben is, tehát a szemináriumokban a Präparandenschule három osztályának elvégzése után Schlussprüfung és a Seminarkurs-ba való fellépésre Aufnahmsprüfung-ot tartottak, hogy továbbá a tanterv és rendtartás is elkülönítette a két intézetet, sőt a tantestület tagjai, akik csak a Präparandenschule-ban tanítottak, képesítés és

rangsorban, tehát fizetésben is alsóbb fokon állottak. Még szembe-
tűnőbb volt a szétválasztás abban a körülményben, hogy voltak
csupán Präparandenschule-k Seminarkurs nélkül és meg-
fordítva. Ezért intézkedik a jelen rendelkezés úgy, hogy: die zwei-
klassigen Schullehrerseminarien zu dreiklassigen erweitert wer-
den. Világos, hogy ilyképpen az eddig tagolt képzés egy szerves
egésszé olvadván, a képzés és képesítés egységesítése is nyer.

Arra nézve, hogy a már fennállott tagolt intézetek, tehát
csupán Präparandenschule vagy csupán Seminarien, ilyen tagolt
alakban, de az utóbbi három évfolyamnál ezután is megmarad-
hatnak-e, a rendelet ehelyütt nem intézkedik és tudomásunk
szerint ezeket nem is törli, sem rögtön teljes intézetté fejlődni
nem is követeli, hanem olyanforma helyzetbe kerülnek, mint
nálunk a négyosztályos algimnáziumok, amelyek tanterv és
rendtartásilag a másutt levő főgimnázium V.—VIII. osztályaival
egy szerves egészet alkotnak. Hogy ezek az intézetek a természetes
fejlődés kívánalmái szerint mind teljes Lehrerbildungsan-
stalt-okká (így hívják a teljes képzőket) alakulnak, az kétséget
nem szenved.

Az első rendelkezésben már bennfoglaltatik a reformnak
második, mélyen szántó intézkedése, az eddigi öt évfolyamu kép-
zésnek hat évfolyamúvá való emelése. Soknak közülünk nagyot
dobban a szíve: *hat éves képzés!* De ne tévesszük szem elől, hogy
a bajor képző a múltban nem a polgári iskola, illetőleg a közép-
fokú iskola negyedik osztályára, hanem a hétosztályos elemi nép-
iskola utolsó évfolyamára támaszkodott s így a 7 + 5 év éppen
a mi képzési éveinkkel (4 + 4 + 4 = 12) egyenlő; tantervileg
pedig bármennyire legyen is a német népiskola emelkedett szin-
vonalú, a mi középiskolánknak vagy a polgári iskolának negyedik
osztályát felül mégsem múlta. Így ha emelkedésről beszélhetünk,
ez csak most a hat éves képzővel történik, és a bajor hétéves
népiskolának nyolc osztályúvá emelésével. Egyébként, hogy a mi
képzésünk az új szervezésben is egyelőre megmaradt a négy év-
folyam mellett, bizonyára a szükségleteknek és a politikai, gazda-
sági stb. viszonyainknak gondos mérlegelésével történt. A fejlődés
csak akkor egészséges, ha azt az egész szervezetnek arányos
erősödése magával hozza. Meg fog ez érni minálunk is.

Nem lesz érdektelen azt sem megjegyezni, hogy a *bajor
tanítóképzésnek korábbi szervezése* 1898-ban történt, tehát
1898—1912-ig, mintegy 14 évig volt érvényben. Még előbbi, inkább
csak részleges intézkedések 1886, 1884, 1877 és 1872-ben tétettek.

Ezek az évszámok mutatják a bajor tanítóképzésnek elég gyors-lépésű, de nem elhamarkodott fejlődését.

A harmadik lényeges intézkedés, melyet a bajor reform magával hoz, az új Lehrordnung, *új tanterv*. Az általános részhez talán még azt jegyezhetjük meg, hogy az új tanterv a képzők jellegére való tekintet nélkül fölveszi és megállapítja (bizonyára az illetékes egyházi hatóságokkal történt megegyezés alapján) a *kath. vallásoktatás anyagát és tantervét is*, amit eddig az 1908. jun. 27. Ministerialbekanntmachung külön rendezett és amely rendelet a jelenlegi hatályon kívül helyezett. Ezt nemcsak azért érdemes felemlíteni, mert mint fontos körülményt az új rendelet is kiemeli, hanem azért is, mert ezáltal a vallástanítást az összes, tehát tisztán állami jellegű intézetekben is a többivel teljesen egyenjogú, sőt vezető jelleggel ruházzák fel. Ez kidomborodik abban a körülményben is, hogy a kath. vallástanárok rendes tanári minőségben alkalmazott egyének és — legalább az internátussal összekötött férfiképzőkben, pl. Pasing-ban is, — a kath. hittanár Institutsprefekt címen a többi tantestületi tag előtt az igazgatónak állandó helyettese.

Megemlíti még a reformrendelet bevezető része, hogy az újjászervezés *az összes nyilvános és magánképzőkre kötelező*, kivéve a zsidókat, mert azoknál a hittan és a liturgikus zenére nézve az 1888. ápr. 23. rendelkezés marad irányadó. Az aschaffenburgi és müncheni Kreislehrerinnenbildungsanstalt-oknak eddigi önálló szabályzatuk és eképpen némileg kivételes helyzetük ezennel megszűnik és tartoznak szabályzatukat a rendelettel összhangba hozni. Azok a magánképzők, amelyek eddig szemináriumokat tartottak fenn (csak a felső kétéves kurzust), 1914—15-re ezt a hatodik osztállyal ki kell bővíteniök. Ezután ugyanis nem Jahrgang vagy Kurs, hanem 1, 2...6. osztály szerint történik az évfolyamok elnevezése. A rendeletet ugyan Dr. von Knilling bajor kultuszminiszteri tanácsos írta alá, de a nagylépésű haladás érdeme Dr. Matt Ministerialrath osztályfőnököt illeti, ki ez ismertetés közlőjét tanulmányútja alkalmából a legelőzékenyebb szívességgel fogadta, a magyar tanítóképzés ügye iránt élénk érdeklődést tanúsított, s az akkor készülő bajor reform vezető gondolatait már előre vázolta és a később megjelent rendeletet is azonnal megküldötte.

Az új tanterv kettős nézőpontból érdemli meg figyelmünket. Az egyik a tanterv táblázatos összeállítás, amely a tantárgyak, óraszámok stb. viszonyairól nyújt tájékoztatást, a másik

Studentafel az új rendezés szerint. 1912. aug. 8. 17.590. szám.

A köteles tantárgyak		Tanítóképző-intézetek							Tanítónőképző-intézetek						
		Osztály						Össze- sen	Osztály						Össze- sen
		1.	2.	3.	4.	5.	6.		1.	2.	3.	4.	5.	6.	
1.	Vallástan	3	3	3	3	3	3	18	3	3	3	3	3	3	18
2.	Német nyelv	6	6	6	4	4	2	28	6	6	6	4	4	2	28
3.	Arithmetika és mathe- matika	4	4	4	4	3	—	19	4	4	4	4	3	—	19
4.	Földrajz (Erdkunde) ...	2	2	2	1	1	—	8	2	2	2	1	1	—	8
5.	Történelem	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
6.	Természetráajz	2	2	2	—	—	—	6	2	2	2	—	—	—	6
7.	Kémia	—	—	—	2	2	—	4	—	—	—	2	2	—	4
8.	Fizika	—	—	—	3	3	—	6	—	—	—	3	3	—	6
9.	Egészségtan	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	2
10.	Pedagógia a) elmélet ...	—	—	—	3	3	5	11	—	—	—	3	3	5	11
	b) gyakorlat	—	—	—	—	1	10	11	—	—	—	—	1	10	11
11.	Zene	5	5	5	4	4	3	26	3	3	3	3	3	1	16
12.	Rajz	3	3	3	3	3	1	16	3	3	3	3	3	1	16
13.	Torna	3	3	3	3	3	3	18	3	3	3	3	3	3	18
14.	Női kézimunka	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	1	—	8
15.	Háztartástan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
		30	30	30	32	32	31	185	30	30	30	32	32	32	186
Nem köteles tantárgyak															
1.	Francia nyelv	3	3	3	2	2	2	15	3	3	3	2	2	2	15
2.	Gyorsírás	1	1	1	—	—	—	3	1	1	1	—	—	—	3
		34	34	34	34	34	33	203	34	34	34	34	34	34	204

Mint a két tanterv egybevetéséből látható, a *tantárgyak száma*, csak a kötelező rendes tárgyakat tartva szemelött, 13-ról 15-re emelkedett. A régi tanterv «törvényismeret» (Gesetzkunde) tárgya a mi alkotmánytanunk, megszűnt önálló tárgy gyanánt szerepelni, hanem beolvadt a hatodik osztály történetébe. Hasonlóképpen a liturgia (Kirchendienst) is, a mi kántorképzésünk, részint a vallástanba, részint a zeneoktatásba vétetett fel. Tekintettel arra, hogy a történelemből úgy a múlt mint az új tanterv két-két órát vesz fel hetenként, a régi tanterv 10 + 1 (alkotmt.) = 11 órájával szemben az új tanterv 12 órája és osztálybővülése nem jelent szaporulatot. A zene régi hat órája ötre, sőt négy és háromra redukálódván, a régi 30 és az új 26 a Kirchendienst-tel együtt még inkább megszorult. A nőképzőkben a régi 15-ből 16 lesz a zene- és énekóraszám. Az ily módon legalább címben megszűnt két tárgy helyett két újat mutat a reform. Az egészségtant

és a háztartástant. A régi tanterv test- és egészségтана a mi réginél is szűkebb körű volt. Az új egészségtan heti két órával tényleg nyereség. A háztartástan heti két órája a női képzők hatodik osztályában annyival is inkább nyereségnek tekinthető, mert a bajor tanterv, a régi csak úgy mint az új, nélkülözvén a mi gazdasági gyakorlatainknak életrevaló anyagát, az egy felső osztálynak három órájában legalább a legszükségesebbeket összefoglalni törekszik. Ha még megemlítjük, hogy a régi Schönschreiben órák az újban hiányzanak, akkor tárgyi változást az új tanterv többet alig mutat fel. Ez pedig egy egész új évfolyamnak beállításánál igazán nem sok.

De *óraszámhullámzást* találunk még.

Mindjárt a vallástan a régi 15 férfi- és 12 nőképzői óra helyett egyformán 18 órával szerepel. Reflexiót majd később fűzünk hozzá.

A németnyelv 26, illetőleg 23 órája, már eddig is tekintélyes szám, egyformán 28-ra emelkedik.

A mennyiségtani szak emelkedése csak a nőképzőknél szembeötlő, ahol négy órával gazdagodik. Heti 19. És ez annyival érdekesebb, mert itt osztálybővülés nincsen. A hatodikban t. i. már nem adnak sem számtant, sem mértant.

A földrajz heti 8 órája egészen a régi.

A történelmet már láttuk az alkotmánytan beolvasztásával.

A régi természettudományok gyűjtőfogalma az újban a természetrajz, kémia és fizika címeken három önálló tárgyban érvényesül. Ezekből a kémia nyer egy órát, a fizika kettőt.

Hanem a pedagógia, az hatalmasan meggyarapszik. Az elméleti rész régi nyolc órája most tizeneggyé lesz és ha a gyakorlati tanítások szintén tizenegy órájának ide történt beállítása nem is jelent teljes újítást, mert a gyakorlati tanítások a régi tantervben a gyakorlóiskola keretébe voltak beillesztve, a kettőnek együttvéve 22 órányi tartalma mindenesetre olyan intenzív pedagógiai munkát jelent, amit nem szabad külön említés nélkül hagynunk.

A rajz eddigi 13, illetve 10 órája férfi és nőknél egyformán 16-ra bővül, de a slöjddöt sem a régi, sem az új tanterv nem méltatja különösebb figyelemre, ámbár a gyakorlatban — főleg mint a gyakorlati tanítások önkészítette szemléltető eszközeit — igen kimerítően és feltűnő sikerrel kultiválják. De, talán ennek rovására, a női kézimunka két órát veszített.

A heti órák összegének szempontjából a férfiképzők pár órával könnyebbedtek, a nőképzők valamivel emelkedtek. Így aztán a kettőnek óraszámja heti 185- és 186-ban majdnem találkozik, míg azelőtt 156- és 137-tel távolabb állottak egymástól.

A régi és új tantervnek tárgyi és óratervi egybevetése tehát azt a képet mutatja, hogy a bajor képzés terjedelmileg alig bővült, de egy évfolyamnyival intenzívebb munkát végeznek. És ebben megint előtűnik a német alaposság.

Most mintegy elénkbe tolakodik a mi új tantervünkkel való összehasonlításnak a szükségszerűsége, ami annál érdekesebb, mert a mienk 1911-ben, ez pedig 1912-ben jelent meg, tehát közel egymáshoz.

Ennél az összehasonlításnál inkább csak az arányokra lehetünk tekintettel, mert a konkrét számok a négy és a hat évfolyamok szerint nem találkozhatnak.

Igy például mindjárt az első tételnél a mi *hit- és erköls-tanunknak* 8 órája a bajor 18 óra mellett még a kétévi különbözetnél is eltörpül. Ez föltétlenül a bajor tanítóképzés vallásos, nevezetesen erkölcsi-jellem nevelésének fölényét jelenti. És a most dúló titáni küzdelemben, amelyet a német nép a félvilággal harcolva csodálatos eréllyel vív, ez az erkölcsi-jellem még akkor is diadalt fog ülni, ha a millióknak ez órában még eldöntetlen bajvívása a sokszorosan túlnyomó ellenségnek materiális győzelmével záródnék is, ami nem valószínű. Mire e sorok napvilágot látnak, akkorra tényekkel fogunk szemben állani, de ezeknek a fejleményeknek mikéntje egy nyugodt elme előtt sem fogja a fenti értelem helyességét megingatni. Ez ismertetés közlője nem hallgathatja el örömét afelett, hogy a Magyar Tanítóképző f. é. szeptemberi számában Dr. Székely György kartárs úr «Időszerű elmékedései» hasonló eszméket pengetnek. Mikor ugyancsak e cikk szerzője a müncheni képesítők ismertetésével kapcsolatban (M. T. 1913. nov. és dec. füzet) a bajor okmányon a tanítójelölt erkölcsi jellemképének vázlatát ismertette és arra a konkluzióra jutott, hogy «a bajor okmány a közjónak ideális felfogása», mert a jelöltnek nemcsak tudásbeli készütségéről, hanem egész egyéniségéről, képességei, hajlama, jellemvonásairól is tájékoztat, a mienk pedig, amelyen a jelöltnek nemcsak erkölcsi jellemképe nincsen, de még csak erkölcsi viseleti jegyet sem tartalmaz, úgy fogja fel a tanítói hivatást, mint az egyénnek kenyérkereső érdekét, akkor az erkölcsi értékeknek a közjó érdekében való hangoz-

tatását egyik tanügyi lapunknak rovatvezetője jónak látta éles megjegyzésekkel kíséni. Nos, ime a németek tovább folytatják, sőt bővítik ezeknek az erkölcsi értékeknek kultiválását, és a komolyan gondolkodó világ a fenndicsért «Időszerű elmélkedések»-kel egybehangzóan a most folyó világtörténelmi eseményekből azt állapítja meg, hogy az erkölcsi értékek soha és seholsem imponderábilisak.

Körülbelül ugyanez az arány fog kialakulni a bajor képzők *hazai nyelv és irodalmának* és a mi magyar nyelvi és irodalmi óraszámaink összevetéseinél. Ott 28, nálunk 14. Ám vegyük hozzá, hogy a mi I. éveink a közép- és polgári isk. negyedik osztályából talán több előképzettséget hoznak magukkal, mint a bajor képzőbe lépő az elemi iskolájuk 7-ik, esetleg 8-ik osztályából; mégis a 28 óra a 14-nek éppen a kétszerese, a képzői évfolyamuk pedig mégsem megegyezik annyi. Hogy pedig a tanító- és tanítónőjelöltjeik a fogalmazás kerekességének, a gondolatfűzés biztosságának, a stílus tömör tisztaságának, a helyesírás kifogástalanságának minő színvonalán állanak, azt egy más alkalommal már példákkal igazolva bemutattuk. A mi tanügyi lapjaink igen sokat foglalkoznak magyar nyelv és irodalom, a fogalmazás stb. tanításának módszereivel, javításával stb. Mintha ez azt jelentené, hogy kívánni valónk van! Érthető is. Amennyire módunkban volt személyes tapasztalatból meggyőződni, a német képzők aránylag többet vesződnek a nyelv elemeivel, mint a magas irodalmi fejtegetésekkel. Ismételjük, ez az összehasonlítás nem akar a mi munkánk lebecsülése lenni.

Idegen nyelvnek a bajor képző a rendes tárgyak között nem juttat helyet, mint mi a németnek. A mi helyzetünk azonban teljesen indokolja tantervünket. Sőt, ha azt vesszük, hogy a német nálunk több mint kulturszükséglet, míg a reichsdeutsche-nek az ő irodalma, kulturája, technikája, társadalmi és politikai viszonyai mellett a francia inkább csak Luxuswaare, akkor a bajor az ő nem-kötelező 15 francia órájával (főleg a női képzőkben majdnem mindenki tanulja) a mi kötelező 8 német óránknál bőkezűbb.

A *földrajz* 8 órája, a *történet* és alkotmánytan 12 órája úgy meglehetősen lépést tart a mi 6 és 10 óránkkal. Itt talán azt jegyezhetnők meg, hogy a német tanterv és vér a sajátjára fordít legalább annyit mint a többire összesen. Az ő hazai földrajza és története mindenekelőtt. Sőt a bajor itt még a birodalmi országok előtt is először bajor.

A *természettudományi* tárgyak 16 órával ott és 15 órával minálunk, ott hat, nálunk négy osztályra szétosztva, minálunk sokkal erősebb hangot visznek a mi tárgyaink koncertjébe. Ez, amennyire mint nem szakosnak, a tanulmányúti megfigyelések alapján véleményt mondani szabad, a mi tantervünknek és képzőinknek erős oldala.

A *menyiségtan* 19 órájával a mi 12 óránkat már arányban ismét megelőzi, de megint az eredmény megállapításánál nem maradunk hátrányban.

Egészségtannál 1 órával vagyunk vissza, de a gazdaságtannál 5-tel előnyben. Tehát az összehasonlításban mi a reáliák felé látszunk inkább hajolni.

A *művészeti*knél azonban már megint nagy lépésekkel sietnek a németek. Rajz 16 (nálunk 10), zene 26, 16 (16, 12), testgyakorlás 18 (8).

Nem véletlenül maradt utolsónak a *pedagógia*. Feltűnő, hogy úgy a régi, valamint az új bajor tanterv a pedagógiát a tárgyak sorrendjében nem teszi mindjárt a vallástan után, mint a mienk, hanem az újban pláne 10-iknek kerül sorra. Talán azért, mert az előző szervezés a präparandiában és az új, a reformált képző első három osztályában nem adott pedagógia órát. Talán azért, mert a tanítóképzés szak- és befejező anyaga, tehát maradjon az utolsó évekre. Bármiert, a neveléstant a képzőben első helyeken szoktuk és szeretjük látni. Már ez a sorrend sem emeli ki a pedagógiát mint vezető anyagát, címer és céltárgyát a képzőnek. De ez lehet csak izlés dolga. Találkoztunk már magyar hangokkal is, amelyek a mi képzésünk öt évre emelésének kapcsán az első három évet csak az előkészítő és általános ismeretkörű tárgyaknak kívánják biztosítani, a felső két évet pedig csak a pedagógia és a nemzeti tárgyaknak lefoglalni. Ez a gondolat, főleg a mi képesítői vizsgálataink reformmunkálatainak idején a benyújtott tantestületi véleményekben visszhangra is talált. Intézetünk memoranduma is azon az állásponton volt, hogy a képesítő vizsgálatok két csoportra osztassanak, a harmadik év végén, talán alapvizsga néven, zárjuk lehetőleg a reáliákat, a negyedik év befejezőjére, mondjuk a szakvizsgára, maradjanak a nemzeti tárgyak, a pedagógia, és, amennyiben a fizikát vagy a menyiségtant az első három éven befejezni nem lehetne, szűkségből ez is. A vizsgálatokra — amennyire lehetséges alkalmazni — valljuk ezt az elvet ma is. De a pedagógiának, mint a tanítóképző gerinetárgyának, hordozójának csak a felső osztá-

lyokra való szorítását még akkor sem tudjuk helyeselni, ha az óraszám bármilyen túlsúlyban rendeztetnék is be a neveléstan előnyére. A képző, mint szakiskola, viselje az egész folyamán a szakképzés jellegét. A képzős növendék szívja be magába már a képzőbe lépésének első percétől az intézet elhagyásáig a gyermeknek, az iskolának, a hivatásának szeretetét. Áztassa és itassa át a pedagógikus gondolkozás és érzés az összes tárgyakat, de nyerjen az állandó kifejezést minden évfolyamon egy katexochén pedagógiává jegeződött önálló tárgyban is. Azért a jelen viszonyainkra alkalmazva a mi új tantervünket pedagógiai szempontból szerencsésebbnek tartjuk a most ismertett bajornál, ahol bár a hatodik osztályban a pedagógiának heti 15 óra jut, de az első három osztályon át egy sem. Az érvek pro és kontra mindnyájunk előtt bőven ismeretesek, de az ellenvélemény minden tisztelete mellett sem tudunk a sajátunkéról lemondani. Az esetleges ötéves kurzusnál nagyon szépen el fog férni az I. éven a test- és lélettan, II-on tisztán a lélettan, III. általános nevelés és tanítástan, IV. nev. tört. és szervezettan.

A pedagógia helyének a képzőben való ezen általános megjelölése után a pedagógiának a reformált bajor képzőben való kezelését ismertetni lett volna még e sorok feladata. De ezt kimerítően tenni, nagyon megnyújtaná igénytelen közleményünket. Azért most még csak *a pedagógiának, mint tantárgynak az osztályokba való beillesztését* mutatjuk be, ami a szervezés keretébe tartozik.

Ime a táblázat:

	Osztály			Összesen
	4.	5.	6.	
Pedagógiai lélettan	2	—	—	2
Neveléstan	—	2	—	2
Tanítástan	1	1	1	3
Szervezettan (Schulkunde)	—	—	1	1
Neveléstörténet	—	—	2	2
Pedagógiai olvasmányok	—	—	1	1
Gyakorlati tanítás (Schulpraxis)	—	1	10	11
	3	4	15	22

Amint ez összeállításból látható, a sorrend majdnem ugyanaz, aminőt az ötéves kurzusra a magyar képzők számára fentebb tervezetben bemutattunk. Pedig a mi tervezetünk két évvel előbb készült, mint ez a bajor megjelent. Tehát a beosztás-

ban egy nyomon haladnánk. A különbség, hogy a bajor nem veszi fel külön tárgyként a testi élet ismertetését és hogy a tanítástan-nál nem osztódik általános oktatástanra és különös vagy részletes módszertanra.

A testtan hiányát, amit pedig nagyon pedagógiai tárgynak, sőt alapvetőnek kellene tartanunk (márcsak az érzékszervek és az idegrendszer tárgyalása miatt is), a természetrajznak biológiai bevezetése és az egészségtnak «Der Bau des menschlichen Körpers» című fejezete volna hivatva pótolni. Hiszen lehet. De az első osztályban szereplő biológia és a hatodik osztály egészség-tana messze esnek egymástól. És szétszakítva egyik sem képezheti a 4-ik osztály lélektanának természetes aláépítését.

Már fennebb említettük, hogy ámbár az új tanterv méltatásának keretébe nagyon beillenek, mindazáltal az egyes tárgyak tanítási anyagának beosztását és mikéntjét jelen ismertetésünk nem ölelheti fel.

Visszatekintve az elmondottakra, láttuk, hogy a bajor tanítóképzésnek reformja az eddig két részre osztódott präparandia és szemináriumnak egységes tanítóképzőintézetté való összeforrasztásával organikus szervezetet létesített és az évfolyamokat egy hatodik osztállyal bővítve, nem az anyagot növelte, hanem csak a tanítást mélyítette.

A második megállapítható tanulság az, hogy az új bajor tanterv, bár nem kezeli mostohául a reáliákat, a képzés gócpontja gyanánt mégis a vallástant, a németet és a pedagógiát állítja be. Az első lenne az erkölcsi jellemnek, a második a nemzeti, hazafias érzelmeknek, a harmadik a szakképzésnek a hordozója. Tehát inkább a képző, formáló, alakító elemeket tartja szem előtt, *a jellemes, német és ügyes* tanítók nevelésével. Azért tárgyi ismeretet is közöl a hivatás eredményes betöltéséhez elégséges mértékben, de nem az előbbi szempontok kockáztatásának az árán.

És mert közleményünk harmadik részében párhuzamot vontunk az új bajor és a mi csak egy évvel idősebb tantervünk között, teljesség és igazság kedvéért itt is levonhatjuk a következtetést. És ez az, hogy, miután a mi reformunk előbb létesült, emettől független. És ha mégis minden jó vonatkozásaikban olyan közel állanak egymáshoz, sőt a mienkben egyik-másik vonás talán még sikerültebbnek tetszik, úgy meg lehetünk nyugodva: biztos kezek vezetnek minket is.

Pozsony.

Végh Ferenc.

Kollektív munka a tanítóképző-intézetben.¹⁾

Quint és Novy kartársaink rendkívül érdekes eszmecseréjéhez akarok hozzászólni. A vitát a kollektív hatás alapján vizsgálom. E szempont fejtegetésem gerincéül a pedagógiai elmélet és gyakorlat kölcsönhatásának kérdését jelöli meg. Az elmélet a gyakorlat számára normákat, elveket állapít meg, viszont a gyakorlat mutatja meg az elmélet helyes voltát, és újabb feladatokra hívja fel a figyelmet. Azért a gyakorlat képviselőjében (jelen esetünkben a gyakorló-iskolai tanítóban) élevení életet tartoznak élni a nevelés elméletének normái. Nem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy a tanításhoz csak érzék kell, egyéb semmi sem. Az elméleti belátás hiánya csak utánczó, másoló tanítót eredményez, aki vég nélkül ismételt olyan eljárást, amilyent egyszer megszokott. Munkánk olyan természetű, hogy mindig új, meg új feladatok elé állít bennünket. Hogy ezeket minél helyesebben ítélhessük meg, szükségünk van bizonyos útjelzőkre, amelyek bennünket eligazítanak. Szükségünk van az egységes cél megvalósítása érdekében határozott elvekre, amelyek minden körülmények között vezetnek, és amelyek alapján magasabb szempontból nézhetjük a felmerülő jelenségeket. Az elmélet felszabadítja a tanítót minden mankó, sablon, megszokott eljárás követése alól; szabaddá, önállóvá tesz. Ilyen egységes cél felé irányító elvektől áthatott, filozófikus elmében látjuk a tudatosság jegyében folyó törekvéseinkben a tanítói ideált.

Azonban az elméletnek és gyakorlatnak fentebb említett kölcsönhatása kívánja az elmélet emberének (jelen esetünkben a tanítóképző-intézeti tanár) minél teljesebb gyakorlatát. A gyakorlat fogja őt tájékoztatni elméleti álláspontjának helyes volta felől; itt nyílik alkalom felfogásának korrigálására. Gyakorlat közben látja, hogy módszerének mely részei mutatnak még hézagokat, hol dolgozunk még kevésbé öntudatosan, hol járunk el bizonyos hagyományok alapján, anélkül, hogy okát tudnók adni stb.

Ez a gondolatmenet tehát azt kívánja, hogy a gyakorlat képviselője közeledjék az elmülethez, az elmélet képviselői pedig közeledjenek a gyakorlathoz.

¹⁾ E cikk Novy és Quint kartársak *A gyakorló-iskola és a szaktanár munkaköre* cím alatt másfél évvel ezelőtt megjelent, de ma is egyaránt aktuális kérdést fejtegeti tovább.

E probléma megoldására nézve Quint alternatív javaslatot tesz: vagy tanítson néhány szaktanár a gyakorló-iskola V.—VI. osztályaiban (a gyakorló-iskola vezetője is), vagy jöjjön a második gyakorló-iskolai tanító. (E második javaslat magában véve csak félig oldja meg a szóban levő kérdést.) Quint szíve inkább az első mellé húz. Novy helyteleníti a gyakorló-iskolában a szakrendszer szerint való tanítást.

Quint nagyon helyesen rámutatott arra, hogy nem minden jó népiskolai tanító — eo ipso — jó gyakorló-iskolai tanító is. A gyakorló-iskola sajátos jellege sokkal többet kíván, mint a vele egyenrangú egyéb helyen lévő népiskola. A gyakorló-iskola a tudatos fejlődés útját egyengető pedagógiai műhely tartozik lenni. A gyakorló-iskola ezen feladatát a gyakorló-iskolai tanító jelenlegi túlterheltsége folytán nem oldhatja meg. A gyakorló-iskolai tanító feladatainak labirintusát mindannyian ismerjük; azonban, hogy e munkakomplexum felett újból elmélkedjünk, és hogy fejtegetésemnek szilárdabb alapja legyen, elsorolom a gyakorló-iskolai tanító munkakörének főbb fázisait. Tanít a mindennapi hatosztályu elemi népiskolában és a gazdasági ismétlő-iskolában (közismereti, és ujabban gazdasági tárgyakat is, amivel a túlterhelés még inkább fokozódott), résztvesz az előkészítésekben és bírálatokban, átvizsgálja a tanítási tervezeteket, tartozik a növendékek próbatanításai által keletkezett esetleges tévedéseket, helytelen megvilágításokat kiigazítani, a hézagokat kitölteni, átnézi a hospitálás alatt eszközölt megfigyeléseket, vezeti az ifjusági egyesületet és kezeli az ifjusági könyvtárt, kijavítja a gyakorló-iskolai tanulók írásbeli munkáit, (ez a fogalmazás tanításának fokozottabb felkarolása szempontjából különös jelentőséggel bír), alaposan tartozik készülni a tanításokra, végez adminisztratív teendőket, és csak most lehet szó arról, hogy ezen kötelességszerű munkán kívül iparkodjék egy más természetű kötelességnek is megfelelni, t. i. iparkodjék az elmélet képviselőihez közeledni, azaz folytasson elméleti tanulmányokat. (Ennek egyik ágaként külön is említem azokat az eszmecseréket, amelyeket a tanártestület egyes tagjaival folytat az összhang szempontjából.) Ezen munkakörök részben oly természetűek, hogy minden tanító kötelességeiként jelentkeznek, részben pedig egyenesen a tanítóképzőintézeti munkához tartoznak. Hogy az utóbbiak terhesebbé teszik a gyakorló-iskolai tanító munkáját, mint más tanítókét, az nyilvánvaló; azonban a gyakorló-iskola speciális helyzetéből kifolyó-

lag az előbbi munkakörök (tehát amelyek mindenkivel közösek) is terhesebbek a gyakorló-iskola vezetőjére nézve. A tanítóképző-intézetben a gyakorló-iskola vezetője: tanítók tanítójává lesz, amely körülmény maga után vonja azt, hogy ismeretei nemcsak a gyakorló-iskolai tanulók ismeretkörénél legyenek mélyebbek, hanem vele szemben azt a követelményt támasztjuk, hogy tárgyi és pedagógiai készsége tartozik meghaladni a tanítónövendékek tárgyi és pedagógiai tudását. A felsorolt rengeteg elfoglaltság mellett ilyen mélyebb tárgyi és pedagógiai ismeretkört egy fej nem tud befogadni. Ezért az egytanítós gyakorló-iskolai helyzetet tarthatatlannak vélem. Ezen tarthatatlan helyzetre akarja a gyakorló-iskolai tanítók memoranduma a V. K. M. úrnak a figyelmét felhívni.

Ha a gyakorló-iskola vezetőjének nincsen ideje az olvasásra, ha nem szerezhethet tudomást az irodalom legújabb termékeiről, ha nem ér rá saját munkája és az olvasottak felett elmélkedni, akkor saját gyakorlatában elcsontosodik, elmarad a korral haladóktól, megszűnik a kölcsönös megértés, és így a kollektív munka lehetőségé. A gyakorló-iskolai tanító részére csak bizonyos időnek szabaddá tétele fogja az elmélet kapuit megnyitni; tehát a munkának egyik részét le kell venni a válláról.

Quint azon javaslatában, amelyben az V.—VI. osztályban a szakrendszert ajánlja, nagyon helyesen megmutatja azon utat, amely az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledésének megvalósításához vezet. Könnyíti a gyakorló-iskolai tanító helyzetén és alkalmat ad az anyaintézet tanárainak bizonyos gyakorlat megszerzésére.

Ez a tervezet a gyakorló-iskolai tanító részére három szempontból tesz időt szabaddá.

1. Kevesebb időt tölt a gyakorló-iskolában tanítással.
2. Felmentjük bizonyos tárgyak tárgyi és pedagógiai tanulmányozásától.
3. A gyakorlati kiképzés egyik fázisának részvétele alól természetszerűleg felszabadul.

Ez a tervezet másrészt lehetővé teszi néhány tanár részére a gyakorlat megszerzését. Azonban Quint nagyon helyes eszméjét szeretném két irányban kiegészíteni. Ugyanis az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledése elvének teljes keresztülvitele, vagyis annak az egész vonalon való érvényesítése még két követelményt támaszt.

1. Ne csak néhány, hanem az összes tanárok részére adassék alkalom ilyen gyakorlati munkára.

2. Ne csak a két felsőbb osztályban tanítsanak, hanem gyakorlati tevékenységük számára az alsóbb osztályok is nyitassanak meg.

Az első követelmény megvalósítása végett szükségesnek tartom az összes tanárok bevonulását a gyakorló-iskola V.—VI. osztályába. (Quint által ajánlott keretben.) A második követelmény megvalósítása végett ezen állapotot csak átmenetinek tekintém, amelyet követne olyan berendezés, amely minden tanár részére — minden osztályban — lehetővé teszi az elméletnek gyakorlati kipróbálását. Ekkor válik szükségessé a felső tagozat részére az önálló vezető.

Nemcsak demonstrációkra gondolok tehát, hanem egy tárgynak valamely osztályban — lehetőleg egész évre — felelősséggel való átvételére. A következő évben egy másik osztály kerülne sorra, majd egy harmadik stb. Ha ilyen eljárással a tanár tárgyának népiskolai anyagát — lehetőleg egész terjedelmében — a valóságban eltanította, akkor következhetik az az időszak, amelyben demonstrációkkal (nagyobb számban mint jelenleg) érjük be. Azonban a pedagógia továbbfejlesztésének ügye határozottan azt kívánja, hogy a kellő gyakorlat megszerzése után is adassék alkalom újabb gondolatok gyakorlati kipróbálására. Az evolúció korszakát éljük, haladunk, fejlődünk; az irodalom nap-nap után vet fel új eszméket, ezek realizálására módot kell kívánnunk.

Bizonyos tanítástechnikai készség megszerzése és a pedagógia továbbfejlesztését célzó kísérlet szempontjából sokkal megfelelőbb olyan tanítás, amely nem akar demonstrálni, mert a demonstráció alkalmával a tanár már egy — a maga szempontjából — teljesen lezártnak tekinthető elvet akar bemutatni és nem kísérletezni.

Az anyaintézet tanárainak a gyakorló-iskolába való bevonulása rendkívül jó iskolát teremtene részükre a gyermek testi és lelki világának megismerése céljából. Ilyen szerep alapján a tanárok demonstrációi igazán mintaszerűek lehetnének. Most már túl vagyunk azon a koron, amelyben valaki azt mondhatta, hogy én ugyan jól tudok tanítani a tanítóképző-intézetben, tudok a népiskolában való tanításhoz utasításokat is adni, azonban a gyakorló-iskolában való tényleges tanításhoz nem értek, különben nem is tartozik hozzám. Evvel kapcsolatban felemlítem egy szük-

ségérzetemet, amely szerint a tanár a demonstráció előtt — a demonstráció sikere érdekében — menjen le a gyakorló-iskolába és vegyen tudomást tárgyában való előmenetelről, a gondolkodás módjáról. Elméletileg a legszebben kidolgozott tervezet — az előző állapot ismerete nélkül — teljes hajótörést szenvedhet. Ez a gondolat bizonyos tanítás-technikai készség megszerzése után is figyelembe veendő; a tanár ugyan ismeri akkor az osztályok általános lelki világát, azonban neki a mostan tényleg meglévő helyzetről kell tudomást szereznie. Az általános képet a mostani osztály individuumai módosíthatják.

A tanárok tényleges tanításának kedvező eredményét jelen-tekenyen érezné a tárgyak részletes módszertanának tárgyalása. Az ez irányu fejtegetés sokkal meggyőzőbb lesz, ha a tanár elméleti álláspontját gyakorlatával is igazolhatja. A szaktanárnak a részletekbe is be kell hatolnia tárgyának népiskolai módszerének feldolgozásában, (az általános elveket a pedagógia tanára fejtegeti) ez pedig csak akkor jöhet szívből, ha azt a munkát tényleg meg-esinálta és nemcsak négy fal között elképzelte. Ha a gyakorlat nem támogatja a tanárt, akkor könnyen ki van téve annak, hogy csak kötelességszerűleg — minél kevesebbet — foglalkozik tárgyának methodikai részével. Amiben nem érezzük magunkat teljesen jár-tasaknak, amely eljárás helyességét magunk nem próbálhattuk ki, annak hirdetésében nagyon színtelenek vagyunk. Erre a munkára is ráillik a latin mondás: *ignoti nulla cupido*. Amit nem ismerünk, az után nem vágyódunk; amit nem ismerünk gyökerestül, azt tanítani sem szeretjük. A szóban levő feladat gyökeres ismeretéhez vezető legradikálisabb utat a tényleges gyakorlati műkö-désben látom.

Novy kérdi, hogy hol maradnak akkor a tárgyak közötti vonatkozások? Azt hiszem, ezt a kérdést nem szabad ilyen mereven feltennünk, mert az anyaintézetben, ahol teljes szakrendszer uralkodik, ugyancsak követeljük a létesíthető vonatkozásokat. S amint az anyaintézetben nem mulasztjuk el a vonatkozások meg-tételét, úgy gondoskodhatunk a népiskolában is az ismereteknek illetén kapcsolatáról.

A kísérleti pszichológia és pedagógia által teremtett légkör is kívánja a hangoztatott elv realizálását. Amikor a pszicholó-giában és pedagógiában lehetőleg hadat üzenünk a spekulációnak, és a tényleges körülmények, állapotok vizsgálatára támaszkodunk, akkor ennek a gondolatmenetnek egyenes következménye e térü-

leten az, hogy a tanítóképző-intézet minden tanára a tapasztalatra alapítsa a maga elméletét, amelynek megvalósítása akkor a leg-sikeresebb, ha tárgyának népiskolai anyagát már tanította.

Novy úgy látja, hogy a szaktanárok — a mai keretek mellett — csak akkor vonhatók be hathatósabban a módszeres munkába, ha a képesítő vizsgálat a szaktárgyak népiskolai vonatkozásaira alaposabban kiterjed. A képesítő vizsgálatra a tanár tartozik a tételeket úgy összeállítani, hogy tárgya egészen kimerítve legyen, tehát benne foglaltassanak tárgyának részletes methodikai vonatkozásai is. Másrészt ő vezeti a növendék fejtegetéseit, miközben alkalma nyílik e követelmény megvalósítására. Evvel azonban még nem biztosítottuk a célt. Ez nem lényegbe vágó javítás, evvel csak formailag feleltünk meg a követelménynek. A lényeg azt kívánja, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok teljesen átérezzék a népiskolai szellemet, tudjanak behelyezkedni annak logikai, etikai és esztétikai légkörébe. Ezt pedig csak a tényleges munka fogja eredményezhetni. A képesítő vizsgálatnak e kiegészítésétől várja Novy «a népiskolai methodikai tanulmány szükségyszerűségét, ez viszont magában foglalja úgy a népiskolai tanítói gyakorlat elsajátítását, mint a képzőbeli módszeres tanítás kialakulásának következményét.» E formai követelmény nem vonhat maga után ilyen mélyen szántó eredményeket; így különösen a gyakorlat elsajátítását nem eredményezheti, mert 3—4 demonstráció erre nem elegendő.

A két-tagozatú gyakorló-iskolánkban magasabb tanulmányi célt tűzhetünk ki, mint a maiban. Ekkor nemcsak felszínen mozgó, gyorsan tovarohanó lesz tanításunk, hanem mélyebben mehetünk bele a tárgyak gondolatvilágába. (Nem gondolok apró részletismerekre.) Ez teszi lehetővé, hogy próbatanításaink számára kitűzött tételek ne legyenek túlságosan nagyok, hogy így inkább a didaktikai egységnek minél sikeresebb feldolgozására, pedagógiai elveinknek minél szélesebbkörű alkalmazására fordíthassuk figyelmünket. Szóval így több idő áll rendelkezésünkre bizonyos ismeretek elsajátíttatására, egy-egy órára kevesebbet kell kitézünk, s így jobban hatolhatunk bele a tárgy lényegébe, behatóbb lesz pedagógiai elmélyedésünk.

Ez a gyakorlat fog a tanárokból kedvet ébreszteni a methodika továbbfejlesztésére; s így ez biztosítja azt a kívánatos helyzetet, hogy a tanítóképző-intézetek vezető szerepet foglaljanak el a népiskolai methodika terén.

Tanításunknak ilyen berendezése mellett nem kell számolni avval az esettel, hogy a szaktanárok a maguk falai közé visszavonulnak, mert ez a munkakör alapostúl szétrombolja azokat a válaszfalakat, amelyek mögé húzódni lehet, s így sokkal közelebről látjuk egymást. Akkor fogja minden tanár érezni a gyakorló-iskolával való közösségünket, akkor leszünk a legszorosabb értelemben vett vérbeli tanítók: tanítóknak igazi tanítói. Így vélem elérhetőnek a tanítónövendékek kiképzési egységének követelményét. Ezen egység megteremtéséhez feladatunk közös tudatossága és jóakarata kell.

Evvel a lépéssel sokkal szervezesebben fog a gyakorló-iskola beilleszkedni egész munkarendünkbe. Ez fogja a leghelyesebben értelmezett egységet megteremteni a tanítóképző-intézet egész légkörében, amellyel szemben a gyakorló-iskolai egység alárendeltebb természetű; de rögtön hozzáteszem, hogy ez a gondolat nem bontja meg a gyakorló-iskola egységét. Ugyanis az anyaintézet tanárai ezen munka révén megismerik a gyakorló-iskola sajátlagos szellemét; e közös ismeret alapján közelebb jutnak egymáshoz és a gyakorló-iskola vezetőjéhez. Tehát ez a gyakorlati munka jóakarral párosulva biztosítja az összhangot.

Novy megengedhetőnek tartja, hogy a rajzot, éneket, kézimunkát és testgyakorlatot szakrendszer szerint tanítsák. Az én felfogásom szerint a népiskolában a tárgyak között ilyen értelemben nem lehet különbséget tenni; egyik olyan lényeges formálója a léleknek, mint a másik. Ha ezeknek szakrendszer szerint való tanítása nem bontja meg az egységet, akkor ennek az a következménye, hogy a többi tárgyaknál is ugyanazon rendet követhetjük. Tehát a teljes szakrendszer sem fogja az egységet megbontani. A kézimunkára akarok itt különösebben hivatkozni, amelyből a munka útján való nevelés elve domborodott ki, (a munkaiskolákban ezen elv határozottan érvényesül) tehát alapvető pedagógiai elv, amely az embernek úgy a testi, mint a lelki világában egyaránt érezteti hatását.

A tanítóképző-intézetben a legfőbb principium a tudatos tanítói egyéniség-személyiség helyes formálása. Ha a tanítóképző-intézet egész munkáját ebből a szempontból nézzük, akkor a gyakorló-iskolát egész nevelésünk egyik komponensének kell tekintenünk, amelynek az intézettől teljesen független célja nem lehet, hanem tartozik az egyetemes cél megvalósításához minél intenzívebben hozzájárulni. Minél inkább járul hozzá a tanítóképző-

intézeteknek minden tényezője egy tanítói személyiség kialakításához, annál nagyobb az egység.

Talán egyik iskolanemben sincsen annyira szükség a kollektív munkára, mint a tanítóképző-intézetben, ahol a szaktanárok, a gyakorló-iskola vezetője a pedagógia tanárával egyetemben egy szigorúan meghatározott, véglegesen kiformált szellemi életet akarnak elérni. Általában azt mondjuk, hogy a tanítás a nevelés szolgálatában áll (Herbart: nevelő-oktatás), a tanítás tartozik a nevelés szélesebbkörű céljának megvalósításához hozzájárulni. Ez az elv a mi intézetünkre vonatkoztatva azt jelenti, hogy a tantárgyak tárgyi része is egy egészen tisztánlátó, helyes életfelfogásu tanító elérését tartozik előmozdítani. Nem akarhatunk konglomerátumos szellemi életet teremteni, hanem útunk végén egy részeiben szervesen összefüggő, szellemileg teljesen egységes kulturmunkást kell keresnünk. Ennek eléréséhez vezető egységes gondolatkört csak az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledésétől lehet várni.

Novy értekezésének első részében két álláspontot állít fel egymással szemben a tanítóképző szakjellegének felfogására nézve. Az egyik a tanítóképző-intézet számára gyakorlatias irányzatot kíván, a másik a tanítóképző-intézet szakjellegét a népiskolai módszer tudományos és gyakorlati irányú fejlesztésében látja: Novy fejtegetése értelmében a Tanterv és Utasítás (»Sohase tévesszük szem elől, hogy célunk nem más, mint az, hogy az ifjút a gyakorlatra előkészítsük.« 66. l.) az első felfogást döntötte el ránk nézve kötelezőnek. Én az Utasításnak itt is idézett és néhány hasonló mondatát nem tartom szerencsésnek, mert szűk látókört eredményezhet. Különbösen az utasítás igazi értelme szerint csak utat akar mutatni a tanterv követelményeinek megvalósítására nézve, de nem lép imperativusban elénk. Hasonlóképpen nem fejezhetjük ki magunkat olyan kategórikusan arra nézve sem, hogy a »megállapított pedagógiai elveket a népiskolai tanterv és utasítás tartalmazza« (Novy). Az idő halad, az utasítás marad. Lehetnek most már olyan pedagógiai elvek, amelyek az utasításban nincsenek, azonban már annyira érettek, hogy róluk feltétlenül meg kell emlékeznünk, (sőt a régi eljárások helyett azokat kell követnünk) ha a kor színvonalán vagyunk, sőt, ha a jövőbe tudunk tekinteni. Így a népiskolai utasítás az írva-olvasztató módszert tárgyalja, míg — tudomásom szerint — a legtöbb népiskolában fonomimikai (ennek a módszernek a helyességét a jövő még hat-

hatósabban fogja igazolni a munkaiskola retortáján keresztül) alapon tanítják az írást és olvasást. Egyébként magában az utasításban is a következőket olvassuk: »Az Utasítás rendeltetése, hogy ezt a munkát (t. i. a népiskola feladatának keresztülvitelét) némileg megkönnyítse. Nem akarja a tanítót szabadságától megfosztani, kezdeményezését megkötni.« Ezen kezdeményezésre nekünk: tanítók tanítóinak kell példát mutatnunk. Nekünk kell elsősorban állást foglalunk — esetleg egy eddig érvényesnek tartott elv eltemetésével is — olyan eszme mellett, amelyet tiszta meggyőződésünk diktál, és amelynek segítségével a fejlődés útját leginkább egyengethetjük.

Én a fejlődést jobban látom biztosítva Novy által felállított második álláspont mellett (A népiskolai módszer tudományos és gyakorlati irányu fejlesztése). Nézetem szerint ennek hívei között tartozunk lenni, avval a különbséggel, hogy — miután a methodika a didaktika keretében csak része a pedagógiának — a tanítóképző-intézet szakjellegét nemcsak a módszerben látjuk, hanem az ennél sokkal szélesebbkörű pedagógiai elméletben. E felfogást úgy fogalmaznám meg, hogy a tanítóképző-intézet szakjellegét konkrétumokon nyugvó rendszeres tudományos pedagógiai elméletben (ennek átadásában és továbbfejlesztésére irányuló törekvésben) látjuk, amelyet természetszerűleg teljes egészéig forrasztanak a pedagógia egyéb diszciplínái és egyéb pedagógiai vonatkozások.

A tanítóképző-intézet szakjellegének e második felfogás szerint való hangoztatása az emberi művelődés leglényegesebb elvét: a fejlődés gondolatát rejti magában; s hogy ez a fejlődés minél termékenyebb és minél tudatosabb legyen, szükséges az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledése.

A szóban levő kérdéssel kapcsolatban Novy — mint eddig már sok hang — helyesen mutat rá a tanítóképzés keretei kibővítésének szükségességére. Aki a tanítóképző-intézetek belső munkáját figyelemmel kíséri, elkerülhetetlennek kell tartsa a nagyobb ruhát. A mi növendékeink éppen olyan lehetetlen helyzetben vannak, mint a gyakorló-iskolai tanítók. Utóbbiakon a gyakorló-iskola megosztásával, előbbieken az évfolyamok számának emelésével kell segítenünk. Tanítóképzésünket tartalomban olyan kifejtettnek látom, hogy egy 5 évfolyamos tanítóképző-intézetnek a kereteit is kitölthetné. (Belső duzzadó erőnk még fejlettebb lesz ügyosztályunktól most érkezett céltudatos és merész perspektívát nyitó felszerelési program révén.) Ha nagyon sok vizet öntünk egy

pohárba, akkor a többlet — az áthatatlanság törvényénél fogva — a szélén le fog csurogni. Így vagyunk a mi ügyünkkel is. Szinte felkiáltanunk kell: készítsünk nagyobb poharat, (emeljük az évfolyamok számát), hogy az értékes tartalomból semmi se menjen veszendőbe, mert ez közgazdasági szempontból tiszta veszteség. Nap-nap után nyilvánul meg az az óhajlásunk, hogy teljes fegyverzettel ellátott nevelői tevékenységünknek egy kellő kapacitású növendékfej bocsáttassék rendelkezésére. Akármilyen kvalitású legyen a növendék elméje, kapacitása növelhető az évek számával. Az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledésének elve — a tanítóképzés egész munkájával együtt — a legérettebb gyümölcsseit majd az évfolyamok számának emelésekor fogja megteremteni. (Nagyon tanulságos lesz jubiláris közgyűlésünk alkalmával tanítóképzésünk összes szálaival kapcsolatban — egyrészt a ténylegesen folyó munka, másrészt a kevés idő miatt illuzóriussá váló törekvéseink alapján — kimutatni a keretek kibővítésének elodázhatatlan szükségességét.) A keretek kibővítésének kérdésével kapcsolatban eszembe jut Köveskúti Jenő ig. röpirata, amely a tanítók akadémiai kiképzéséről szól. Ennek az elején azt olvasom, hogy a szerző gondolata az 1908. évi közgyűlésen megdöbbenést keltett. Ugy érzem, ma már másképen látjuk e kérdést; sokkal érettebb a felfogás ilyen probléma tárgyalására. (Nem a megvalósítás módját nézem ebben, hanem az eszmét. Hasonlóképen az itteni sorokban sem a realizálás módját kell nézni és látni, hanem az elvet.) Hasonlóképen vagyunk az elmélet és gyakorlat kölcsönös közeledésének elvével is. Valószínűnek tartom, hogy Quint gondolata sok helyen megdöbbenést keltett; azonban hiszem, hogy ez a megdöbbenés lassanként a gondolatot felkaroló meggyőződésé fog érlelni. Ezek a sorok részint saját gyakorlatomból is táplálkoznak, amennyiben — gyakorló-iskolai tanító hiányában — 4 hónapig én voltam a gyakorló-iskola vezetője. Ez a munkakör még jobban meggyőzött az elmélet és gyakorlat minél közelebbjutásának nagy fontosságáról. Ebben a kölcsönös közeledésben szerves továbbfejlesztését látom gyakorlati kiképzésünk azon rendjének, amelynek során a szaktanárok is bevonattak a gyakorlati kiképzés munkájába.

A pedagógiai elmélet és gyakorlat problémájával úgy vagyunk, mint Kant az empirizmus és racionalizmus kérdésével: »Anschauungen ohne Begriffe sind blind, Begriffe ohne Anschauungen sind leer.«

Azt hiszem, a munkakomponenseknek ilyen módon értelmezett közeledése alapján olyan gondolkört teremthetünk intézeteinkben, amely egyesít bennünket egy tanítói eszmény meglátásában; s feladatunknak ilyen egységes nézőpontból való figyelése biztosítja a kollektív hatást.

Léva.

Frank Antal.

A szociológia tanítása a tanító- és tanítónőképzőben.

A modern iskola: a munkaiskola, amelynek tanítási tárgyai a nagy társadalomból táplálkoznak. Eszerint minden iskola valóságos mása annak a társadalomnak, amelynek keretein belül áll. Az iskolának a jelzett alapokra való helyezése s irányítása a *szociológiával* függ össze. Mi következik abból? Az, hogy minden pedagógus nemcsak pszichológus, hanem egyuttal *szociológus* is legyen. Ma még a magyar tanító szociológiai tudása igen sekélyes. Nincs alapja, amelyre ezt a tudományt önművelődése útján építse, fejlessze. Ide vágó ismeretei szétszórtak; nem tudja azokat a maga helyén és idején kellően értékesíteni. A tanítóképző-intézet tanítási tárgyai között ott találjuk az általános lélektan; tehát oly tudományt, amely az «egy» egyénre, mint különálló, a többiektől elszigetelt személyre vonatkozik. Azonban nem találjuk meg azt a tudományt, amely az embert, mint «*társas*» lényt elemzi és tárgyalja. A lélektan, mint jeleztem, csak azokkal a dolgokkal foglalkozik, melyek az «elszigetelt» egyénre vonatkoznak. Ámde tudjuk, hogy az ember élete, boldogulása, munkája, fejlődése, stb. nemcsak önmagától, hanem másoktól, elsősorban pedig környezetétől, társadalmától függ. Az általános lélektan nem foglalkozik, de nem is foglalkozhatik azzal, hogy micsoda viszonyok, helyzetek, törvények stb. keletkeznek az emberi kölcsönhatásokból, kölcsönvonatkozásokból. Erre a műveletre egyes-egyedül a *szociológia* hivatott. Enélkül nincs modern tanítás-nevelés. Hogyan oldja meg a pedagógus ezt a feladatot, hogyha nem ismeri a szociológiában lerakott alapelveket! Sehogy. Enélkül elszigetelt, heterogén elemeket nevel, akik nem tudnak a társadalom életébe símán és surlódásmentesen beilleszkedni. Nem ismeri azokat a kölcsönható erőket, melyek életét, működését irányítják. A mostani iskolában megismerkedik a tanuló a természeti *testek*, *fizikai*, *kémiai* stb.

tulajdonságaival, erőkkal, de nem nyer betekintést a *társadalmi élet mozgató*, vezető, fejlesztő erőibe: a *társas erőkbe*. A társas értelemben, akaratra, a munkafelosztásba, az együttes-munka törvényszerűségébe. Nem tudja a kedvező társas erőket munkája javára kiaknázni s magát az ellentétes erőktől távol tartani.

Az, aki a modern munkafelosztásnak, az együttes munkának helyes osztályosa akar lenni, szüksége van az ön-érvényesülő gyakorlati *érzék*re: a *munkaütemre*. Ezt kívánja, követeli a munkaiskola is. A tanító nem ismeri a módot, fél, hogy hiányos, rossz munkát végez. Ez természetesen a mai viszonyok között nem is lehet másképp. Kiképzéséből hiányzik ama ismeret, amely a szociológiában, a ped. *szociológiában* leli kifejezését. Maga az általános szociológia igen *tág* terület. Azonban a tanítónak csak azokra a részekre van szüksége, melyek a neveléshez hozzátartoznak. A szociológia főelve a társadalmi jelenségek törvényszerűségére támaszkodik. Ha tehát a tanító tisztában van a társadalmi élet törvényszerűségével, nem lesz nehéz az iskolát, az osztályt *valóságos* kis társadalommá átalakítani. A gazda csak akkor tarthat számot a «jó» jelzőre, hogyha nemcsak a *talajtant*, mely az egyes elszigetelt talajokkal foglalkozik, hanem a geológiát is ismeri. A talajtant hozzá hasonlíthatjuk az ált. lélektanhoz, a geológiát a *szociológiához*. A geológia a különböző talajnemek egymáshoz való viszonyát, egymásra való hatását, összefüggését tárgyalja. Így tesz a szociológia is a különböző elmék társítását illetően. Ha a gazda nem ismeri a *geológiát*, nem tudja, hogy micsoda *előnyök* vagy *hátrányok* származnak az egymásmelletti *kölcsönhatásából*. Hasonlóképp nyilatkozhatunk a pedagógus munkájáról is. A különböző lelkek kölcsönös megnyilatkozásai megadják azt az *anyagot*, melyet a ped. szociológiánál értékesíthetünk. Ha a tanító megérti a tanulók *lelki* megnyilatkozásainak a kölcsönösségét: megtalálta a fonalat, amely a *munkaiskolába* vezet. Ne feledjük, miként a lélektan a képzetek társításának a tudománya, akként a szociológia az elmék társításának a tudománya. Az első az egyéniségre, a második pedig az egyéniségek *összetartozandóságára* vonatkozik. Mindebből röviden látjuk, hogy mily fontos szerepet játszik a szociológiai tudás a nevelésnél. Ezért felette kívánatos és szükségképpen, hogy a ped. *szociológia*, még pedig úgy *elméleti*, mint gyakorlati eleme, helyet kapjon a tanítóképző-intézet tanítási tárgyai között, mert enélkül nincs modern nevelés, nincs igazi társadalmi munkaiskola.

Szobolovszky István.

A szeptember 15-én megkezdett tanítást szeptember 26-án beszüntették, s a növendékeinket a fenyegető kolerajárvány veszedelme elől hazaküldték s valószínűleg csak január hóban veszik fel újból a tanítás fonalát.

A tanítás szünetelése alatt a tanári testület nőtagjai a férfi tanárok feleségeivel együtt varró-délutánokat tartottak s katonai téli ruhaneműt készítettek. A férfi tagok a Vörös kereszt egyesület vármegyeházi irodájában dolgoztak.

Az intézet tanári testülete teljes maradt eddig. Az alkalmazottak közül csak a szegődményes kapus vonult be katonának.

2. *A bányai ev. egyházkerület szarvasi tanítóképző-intézetének tantesülete* 10 tanerőből áll; ezek közül a háboru kitörése alkalmával hadba vonultak: Nikelszky Zoltán igazgató, Szopper Frigyes, Fejér Lajos tanárok, Remenyik László a gyakorló-iskola vezetője. Szeptember 1-től kezdve azonkívül Schwáb János gazdaságtani tanárt, a m. kir. földmív. miniszter rendelkezése alapján, Mezőhegyesre, a m. kir. ménesbirtokra, rendelték ki hadbavonult tisztviselő helyettesítésére. A tíz tanerő felét tehát elvonta a háboru. Az igazgató helyettesítésével Krecsmárik Endre tanár lett megbízva. Az itthon maradottak a bevonult tanárok óráit, redukált óraszámban, látják el. A helyettes igazgató óraszámja 23 s a többi tanárok szintén a rendes óraszám fölül vállalták a helyettesítést. Október 1-én a IV. éves növendékek közül 6-an alkalmasoknak találtatván a hadi szolgálatra, október végén a katonasághoz vonultak. December 9-én a gyulai népfelkelői bemutató szemlén, koruknál fogva sorra kerülvén, az itthon levő öt tanerő közül a következők váltak be: Krecsmárik Endre helyettes igazgató, Kiss Sándor, Tömörkényi Dezső, Zámory Endre rendes tanárok. Leviusz Ernő, az ötödik tanár, koránál fogva nem került sor alá (38 éves). A felettes hatóság különben lépéseket tett a besorozott tanároknak a hadiszolgálat alól való felmentése ügyében.

A gyakorló-iskolában, bár vezetője távol van, a tanítás nem szünetel, mert Piliszky János szarvasi ev. tanító vállalta magára a helyettesítést. A tanítóképzői növendékek hospitálása és tanítási gyakorlatai is zavartalanul folynak.

A tanárok nemcsak maguk adakoztak a hadbavonultak karácsonyi ajándékára s az itthon maradottak segélyezésére, hanem az ifjúság körében is serény gyűjtést indítottak, sőt az ifjúságot a közönség körében való gyűjtésre is buzdították. A gyűjtést

a növendékek nemes lelkesedéssel végezvén, néhány nap alatt 469 korona 11 fillér pénzben, 670 darab cigaretta, 157 imakönyv s némi meleg ruhanemű gyűlt egybe. Azonkívül az ifjúsági segélyegylet 1500 korona hadikölcsönt jegyzett.

3. *Az aradi m. kir. áll. el. népiskolai tanítóképző-intézet* épületét julius utolsó napjaiban katonai tartalékkórháznak foglalták le, csupán a magánlakások, az igazgatói iroda, a szertárak, néhány terem, melybe az iskola butorzatát zsúfolták össze, a kézimunkaterem, a természettudományi előadó-terem s a mosókonyha maradt szabadon.

A tanítást szeptember 15-én kezdték meg és pedig a gyakorló-iskolától 8 percnnyire fekvő pénzügyi palota két egymásba nyíló szobájában, az I. és II. osztály a 3 percnnyire fekvő Munkásotthon helyiségeiben, a III. és IV. osztály az intézet épületében levő természettudományi előadóban és a természettani szertárban. Ma is ezen helyiségekben folyik a tanítás. A kézimunka-terem szabadon használható.

A növendékek családoznál laknak, október elseje óta azonban legalább az intézetben étkeznek. Konyhát a mosókonyhában, éttermet a volt cselédszobában rendeztek be.

Az intézet használatában álló helyiségek el vannak választva a többi helyiségektől s a növendékeknek külön bejárásuk van.

Hadbavonultak *Macskásy Zoltán* és *Marcelly Kornél* tanárok mint népfelkelők, *Szmetana József* tanár mint póttartalékos. A két előbbit december 14-én ideiglenesen szabadságolták, s december 19-ike óta tanítanak.

A hadbavonultak segélyezésére a testület itthon maradt tagjai egyelőre 4 hónapra fizetésük egy százalékát ajánlották föl, de mindegyik tag külön is áldozatokat hoz ez irányban. A hadikölcsönben kiki viszonyaihoz mérten vett részt. A növendékek pénzsegélyre gyűjtöttek s levélzáró jótékonysági bélyegeket vásárolnak.

4. *A sárospataki m. kir. állami elemi népiskolai tanítóképző-intézet* alkalmazottai közül a háboru kezdetén 8-at hívtak be katonai szolgálatra. Ez idő szeriint is katonai szolgálatot teljesítenek a következők: *Folenta Lajos*, *Kovács Dezső*, *Tóth Mihály* és *Wacek Béla* tanárok; *Mána Aurél* nevelő; 6 növendék és *Jeszenszky Imre* szolga. Az intézet helyiségei kórházi célokra két izben is ki-

szemeltettek, egyes nélkülözhető helyiségek most is ki vannak jelölve, de katonai célra tényleg elfoglalva még nem voltak. A tanítások szeptember 15-én megkezdődtek s azóta akadály nélkül folynak. A tanárok és családjaik a hadba vonultak családjainak segélyezésére s a háboru borzalmainak enyhítését célzó egyéb intézmények támogatására erősen igénybe vannak véve. A növendékek nagy mennyiségű szederlevelet gyűjtöttek; az Augusztá-álapra 27 korona 81 fillért, a katonák karácsonyára 30 korona 60 fillért, a Vörös kereszt egyletnek 50 koronát adományoztak. Ez utóbbi célra hangversenyt is fognak tartani, melynek ideje egyszer már ki is volt tűzve, de az oroszok zempléni betörése s az erősen föllepett vörheny-járvány miatt új év utánra kellett halasztani.

A normál tanmenetek. A vallás- és közoktatásügyi miniszter néhány évvel ezelőtt valamennyi áll. tanító- és tanítónőképző-intézettől bekérte az egyes tanárok által készített tanmeneteket és ezen tanmenetek felhasználásával minden egyes tantárgyra *normál tanmenet* tervezetet készítettet. A kész tervezetek felülvizsgálatára tanítóképző-intézeti tanárokból álló bizottságot hívott össze, mely bizottság 1914. december 28-tól 1915. január 3-ig, azaz hét napon át tárgyalta a bemutatott tervezeteket. A bizottság a tervezeteket legkisebb részleteiben is beható vizsgálat alá vette és alaposan megvitatta. Nagy súlyt fektetett egyfelől az egyes tudomány-szakok anyagának lehető pontos kijelölésére és a tanítóképző-intézetek, mint pedagógiai szakiskolák speciális igényeinek a kiemelésére és biztosítására, másfelől pedig a szaktanár methodikai s didaktikai függetlenségének a megóvására.

A tanmenetkészítő-bizottság eme valóban nagyarányú s hatásaiban majd bizonyára messzekiható munkálatairól, annak hivatalos jellegénél fogva, természetesen be nem számolhatunk részletesen, külső formájáról azonban szólhatunk.

A bizottság alakuló értekezletét *dr. Neményi Imre* miniszteri tanácsos nyitotta meg a magyar tanítóképzés és annak munkásai iránt érzett meleg szeretettől áthatott beszéddel. A tárgyalások vezetője Farkas Sándor kir. tanácsos, kir. szakfelügyelő volt. A nagybizottság legelőször a tanmenetek egységességének alapelveit vitatta meg, azután pedig három albizottságot alakított, hogy az óriási munka kellő feldolgozását lehetővé tegye. Az albizottságok tárgyalásait Farkas Sándor, Scherer Sándor és Wágner János kir. szakfelügyelők vezették és irányították. Az albizottságok

munkálatai délelőtt 9-től 1-ig és délután 3-tól 6—8-ig tartottak s amikor valami elvi fontosságú kérdés eldöntése szükségessé tette, a nagybizottság is összeült. Az albizottságok munkálataiknak elkészültével, január 3-án, beszámoltak a nagybizottságnak, mely tudomásul véve és összegezve a munkák eredményét, Farkas Sándor szakfelügyelőnek a normál tanmenetek fontosságát fejtegető lendületes záró szavai után befejezte tárgyalásait.

Tisztelgés a kultuszminiszteriumban. A normál tanmenetek elkészítésére összehívott tanítóképző-intézeti tanárság december 29-én dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszternél, dr. Klebelsberg Kuno gróf államtitkárnál és dr. Neményi Imre miniszteri tanácsosnál, a tanítóképzési ügyosztály vezetőjénél, tisztelgett, hogy köszönetét fejezze ki azért, hogy az ilyen fontos munkálatok elkészítésébe, mint amilyen a Rendtartás, a Képesítői szabályzat, meg a most készülő Normál tanmenetek is, állandóan bevonatnak az arra legkompetensebbek, a tanítóképző-intézeteknek gyakorlati munkásai. A miniszter elé Farkas Sándor kir. tanácsos, kir. szakfelügyelő, az államtitkár elé Scherer Sándor kir. tanácsos, kir. szakfelügyelő, ügyosztályunk vezetőjéhez pedig Mohar József csurgói tanítóképző-intézeti igazgató vezették a tisztelőket. Mind a három helyen megkülönböztetett szives fogadtatásban részesültek a tisztelgők: a miniszter úr, Önagyméltósága teljes elismerését fejezte ki a tanítóképző-intézeti tanárság lelkes, buzgó és eredményes munkássága felett; államtitkár úr Öméltósága pedig azok után, amiket eddig a tanítóképző-intézeti tanárokról hallott és tapasztalt, teljes bizalmáról biztosította a küldöttséget. Miniszteri tanácsos úr Öméltósága a tanítóképzők tanárságát az ő közvetlen munkatársainak tartja, akiknek a szavát és ítéletét nemcsak meghallgatja, hanem kellő súllyal is értékeli minden fontosabb intézkedésében. Jóleső és fölemelő kijelentések ezek mind s nagyon is alkalmasak arra, hogy a tanítóképző tanárság buzgó és lelkiismeretes munkásságát az eddiginél is fokozottabb tevékenységre sarkalja.

Halálozás. Borbély Sámuel állami tanítóképző-intézeti nyugalmazott igazgató, 1914. december 25-én Tordán meghalt. A halálózásról a székelykereszturi áll. tanítóképző-intézet, melynek a megboldogult hosszú éveken át volt igazgatója, az alábbi gyászjelentést adta ki:

A székelykereszturi m. kir. állami tanítóképző-intézet tanárkara mély fájdalommal jelenti, hogy Borbély Sámuel igazgatótanácsi tag

és nyugdíjazott igazgató, 1914. december hó 25-én, élete 74-ik évében, hosszas szenvedés után, Tordán jobblétre szenderült. Nyugodjék békében! Áldott legyen emléke! Székelykeresztur, 1914. december 26.

Gyakorlóiskolai tanítói kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter kinevezte Gergely Ferenc pápai református elemi népiskolai tanítót a pápai magyar királyi állami elemi iskolai tanítóképző-intézethez a X-ik fizetési osztályba gyakorlóiskolai tanítónak.

Szerkesztői üzenet. Felkérem igen tisztelt kartársaimat, hogy a Magyar Tanítóképző részére küldött kézirataikat ezentúl tisztán s hibátlanul leírva legyenek szivesek beküldeni, mert a lapot géppel, soronkint szedik s így az utólagos korrektúra nagy nehézségekbe ütközik: egy szónak a betoldása 8—10 sornak a kivetéséért idézi elő s egy betű korrekturája is az egész sornak az újra szedését vonja maga után.

Pályázat.

Az eperjesi magyar kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézetenél nyugdíjazás folytán megüresedett gyakorló-iskolai tanítónői állásra újólag pályázat hirdettetik.

Az állás a X. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő fizetésből, a szabályszerű személyi pótlékból és lakáspénzből álló illetményekkel javadalmaztatik; a kinevezett tanítónő azonban fokozatosan a VIII. fizetési osztályba léphet elő.

Az ezen állással járó köteleességek közé tartozik a tanítónőjelöltek gyakorlati kiképzésén kívül — a mindennapi és ismétlődő gyakorló-iskola, továbbá az ifjusági egyesület, valamint az ifjusági könyvtár összes ügyeinek, külön díjazás igénye nélkül való el látása.

Pályázhatnak oly okleveles elemi vagy polgári iskolai tanítónők, esetleg tanítónőképző-intézeti okleveles tanárnők, akik huzamosabb tanítási gyakorlatot tudnak igazolni.

A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszterhez címzett s kellőképen fölszerelt (születési anyakönyvi kivonat, mindennemű tanulmányi és szolgálati bizonyítványok, családi értesítő stb.) pályázati kérvények a Sáros vármegyei kir. tanfelügyelőhöz küldendőek azon kir. tanfelügyelőség útján, amelynek területén a pályázó jelenleg működik, vagy tartózkodik.

Csakis ezen szabályszerű uton beérkezett kérvények fognak figyelembe vétetni.

A próbatanításra behivottak utiköltségei megtérítetnek.

Pályázati határidő: 1915. évi február hó 15.

Kimutatás

az 1914. év december 13-ától 1915. január 13-áig befolyt tagsági díjakról.

1913-ra: Bizel Margit, Lehoczky Rózsi (8—8 K).

1913. II. felére: Krecsmarik Endre, Beregszászy Ilona (4—4 K).

1914. I. felére: Vaskó László (4.— K).

1914-re: Rónai Sándor, Csiky István, Balázsfalvi gör. kat. tanítóképző, Marcellly Kornél, Wágner János, Bittenbinder Miklós, Sztankó Béla, Svarba József, Bizel Margit, Jancsó Gabriella, Lehoczky Rózsi, Kutassy Mária, Strauch Gyula, Strauchné Entz Jolán, Papp József, Rohonczy ev. tantestület, Nagy Károly, Sághi Tamás, Kardhordó László, Beregszászy Ilona, Purcsy János, Budapesti II. kerületi áll. tanítónőképző, Rédey Jenő, Balázs Endre, Palotayné Békei Józsa, Kárpáti Károly, Özv. Katonáné Thuránszky Irén, Vásárhelyi József, Scherer Sándor, id. Faluvéghy Albert, Révész Károly, Wajdics Károly, Sarudy Ottó, Lévius Ernő, Berényi Irén, Amberg József, Hausz Irma (8—8 K).

1914. II. felére: Hercegh Kamilla, Gessel Mihály, Mennich Antal, Kárpáti Sándor, Héger Lujza, Feketéné H. Izabella (4—4 K), Répay Dániel (3.50 K).

1915. I. felére: Révfy Géza, Héger Lujza (4—4 K).

1915-re: Vargha József, dr. Walter Gyula, dr. Koch Ferenc, Kutassy Mária, Drozdy Gyula, Felsőlövői ev. tanítóképző, Barabásné Ribiczey Erzsébet, Mellau István, Révész Károly, Bráder József, Barcsai Károly, Urbányi Karolina, Rác Erzsébet (8—8 K).

1916-ra: Soproni ev. tanítóképző (8.— K).

Hadba vonult kartársaink családjainak a segélyezésére adakoztak: Kun Alajos 5 K, Quint József 10 K, Kardhordó László 12 K. Összesen 27 K-t, mellyel a decemberi számban kimutatott 62 K 89 K-ra emelkedett.

1915. január 15-én.

Dékány Mihály.